

О.Р. Савченко

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к. ю. н., доц. М.О. Саракуца

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА

Актуальність теми дослідження зумовлюється глобалізаційними та інтеграційними процесами, що відбуваються в сучасному світі. Так, утворення та функціонування Європейського Союзу, що первісно мало економічне призначення, на сьогоднішній день зумовлює трансформацію звичних політичних термінів, актуалізує проблематику статусу громадянина в умовах функціонування наддержавних утворень.

Метою дослідження є визначення особливостей поняття «європейське громадянство» та його порівняння з національним громадянством.

Громадянство – це правовий стан, який передбачає наявність взаємних прав і обов’язків як у громадянина перед державою, так і у держави перед громадянином. Поняття «громадянин»

характеризує людину, яка перебуває у сталих, не обмежених часом і простором, зв'язках із конкретною державою, які знаходять своє юридичне втілення у наявності у неї відповідного громадянства. Саме громадянство обумовлює поширення на особу певних суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, а також змушує державу забезпечувати реалізацію і захист прав та інтересів такої особи як на території держави, так і за її межами. У силу наявності громадянства особа наділяється повним об'ємом прав, свобод та обов'язків, передбачених конституцією, законами, та іншими нормативно-правовими актами держави.

Під громадянством ЄС прийнято розуміти правовий зв'язок громадян держав-членів ЄС з цією організацією, яка знаходить свій прояв у взаємних правах і обов'язках, встановлених Маастрихтським договором – Договором про створення Європейського Союзу, підписаним 7 листопада 1992 р. [1]. Громадянство Європейського Союзу має похідний характер від національного громадянства держав, що входять до Європейського Союзу. Громадянство ЄС визначається наявністю громадянства однієї із держав-членів ЄС. Як вірно помітив О.М. Гладенко, «інститут громадянства Європейського Союзу – втілення ідеї створити союз не лише держав, але і народів, об'єднання людей. Тобто громадянство Європейського Союзу має також і істотне ідеологічне значення» [2, с. 35]. При цьому, громадянство ЄС не замінює і не змінює того статусу (в тому числі прав і обов'язків), який надається особі, як громадянину певної держави, але доповнює його рядом спеціальних прав, а саме:

- право на свободу пересування та проживання в межах Європейського Союзу, на території будь-якої з країн-учасниць;
- право голосувати та висувати свою кандидатуру на виборах до місцевих органів управління та до Європейського Парламенту в країні проживання;
- дипломатичний та консульський захист з боку органів будь-якої держави ЄС в третій країні, де немає представництва рідної держави громадянина ЄС;
- право на подання скарги європейському омбудсманові [1].

Отже, статус громадянина, його ключові права та обов'язки визначаються в межах національного громадянства, і можуть бути

неоднаковими для різних держав-членів. Так, кожна з держав самостійно (хоча і в межах, визначених міжнародними договорами) визначає порядок набуття і втрати громадянства, комплекс прав і обов'язків громадянина у відповідній державі, тощо, тоді як громадянство ЄС лише забезпечує права і свободи, передбачені договорами що регулюють функціонування ЄС [3].

Таким чином, ми цілком погоджуємось з М.І. Суржинським, який зазначає, що «параметри загальноєвропейського громадянства не підпадають під традиційне розуміння поняття громадянства. Проте очевидно, що громадянство ЄС і громадянство держав-членів ЄС утворюють єдине нерозривне явище, адже громадянство ЄС пов'язане з громадянством держав-членів ЄС, витікає з нього, але при цьому має самостійне значення. Громадянство ЄС також не є прикладом універсального або відкритого громадянства, яке охоплювало б громадян більшості держав або до якого вільно могли б залучитися громадяни інших держав. Воно є типовим варіантом надання громадянам держав-членів ЄС додаткового громадянства міжнародної організації, що зумовлено специфікою цієї організації» [4, с. 88].

Таким чином, європейське громадянство не може виступати заміною національного громадянства, більш того: наявність національного громадянства виступає передумовою набуття європейського громадянства, а втрата національного громадянства призводить до автоматичної втрати громадянства ЄС. Всі основні права і обов'язки, статус громадянина визначаються саме в межах національного громадянства. При цьому, європейське громадянство надає особі додаткові механізми захисту, зумовлені специфікою ЄС, а також виборчі права, що пов'язуються з формуванням виборних органів ЄС.

Список використаної літератури

1. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства) від 07.02.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 07.05.2022).
2. Гладенко О.М. Громадянство Європейського союзу в контексті питань безпеки. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. 2009. № 12. С. 35–40.

3. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. *Official Journal of the European Union*. 2007. Volume 50. P. 301–306.
4. Суржинський М.І. Громадянство Європейського Союзу: проблеми визначення. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 86–89.